

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธในสังคมปัจจุบัน
ตามหลักพระพุทธศาสนา
ผู้วิจัย : นางสาวสุภาพ มั่งสันเทียะ
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเมธีสุตาภรณ์,ดร. ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.
: ดร.ประสพฤกษ์ รัตนรงค์ ป.ธ. ๙, พธ.บ., (พระพุทธศาสนา), พธ.ม.,
(พระพุทธศาสนา), Ph.D.
: ดร.เสฐียร ทังทองมะดัน ป.ธ. ๙, พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), พธ.บ.
(ภาษาอังกฤษ), ศศ.ม.(สันสกฤต), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ๑) เพื่อศึกษาการแก้ปัญหาความโกรธตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากความโกรธในสังคมปัจจุบัน และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

จากการศึกษาพบว่า ความโกรธ หมายถึง ความปองร้าย ความมุ่งร้าย ความขัดเคือง ความขุ่นเคือง ความพยาบาทแห่งจิต ความประทุษร้ายในใจ เมื่อความโกรธเกิดขึ้น ย่อมเผาไหม้จิตใจให้เกิดความเร่าร้อน ส่งผลกระทบต่อการคิด พูด และทำ ความโกรธสามารถแก้ไขได้ด้วยเมตตา ศีล ขันติ โสรัจจะ และด้วยปัญญา หลักธรรมเหล่านี้ สามารถนำมาใช้เพื่อละความโกรธตามหลักพระพุทธศาสนาได้

ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโกรธของคนในปัจจุบัน กำลังประสบกับปัญหา อาชญากรรม ปล้นฆ่า การลักทรัพย์ผู้อื่น หลอกหลวง ฉ้อโกง คอร์รัปชัน ปัญหาเสพติด ปัญหาเศรษฐกิจ สาเหตุของปัญหาต่าง ๆ เริ่มที่ตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ เป็นเรื่องของการที่บุคคลมุ่งจะเสริมสร้างสถานของตนเองให้เป็นผู้มีอำนาจในที่สุด ก็นำไปสู่ความ โลภ ความโกรธ ความหลง และนำไปสู่สังคมที่กว้างขึ้นยิ่งขึ้นไป ความโกรธเกิดขึ้นแล้ว ก่อให้เกิดการละเมิดศีล ๕ ซึ่งส่งผลกระทบให้บุคคลผู้กระทำและสังคมต้องเดือดร้อน เมื่อมองในแง่ของวงจรปฏิจสมุปบาท คือ กิเลส กรรม วิบาก จะพบว่า กิเลสคือความโกรธ เป็นเหตุให้โกรธได้ในทางที่ผิดศีลธรรม กรรมเป็นส่วนของการกระทำทุจริต และวิบากเป็นส่วนที่ต้องรับผลของการกระทำ เช่น ถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย

จากการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่าองค์ธรรมที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เป็นการแก้ปัญหาเรื่องความโกรธในสังคม คือ เมตตา ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นเพื่อป้องกันความโหดร้าย ศีล เป็นข้อห้ามทางกาย วาจาเพื่อการไม่ละเมิดในทรัพย์สินและบุคคลที่เป็นกรรมสิทธิ์

ของผู้อื่น **สันโดษ** คือความยินดีพอใจในสิ่งของที่ตนมีและสิ่งที่ตนพึงได้ในทางชอบธรรมเป็นองค์ธรรมสำหรับปิดกั้นความโกรธ ความเห็นแก่ตัว ด้วยอำนาจตัณหาอุปาทาน **ขันติ** ความอดทน ต่อการอยากได้ของผู้อื่นและการทำชั่วในทางที่ผิดศีลธรรม **ปัญญา** ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่สูงสุดทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ กำหนดรู้โทษความโกรธ การพิจารณาและการละความโกรธ

Thesis Title : An Analytical study of the Solution of Anger
Problems In the Present Society Based on Buddhism

Researcher : Miss Supap Mangsanthia

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee
: Phra Medhisutabhorn, Pali IX, M.A.(Pali lite), Ph.D. (Pali
Buddhist Studies)

: Dr. Prasobrerker Rattanayong. Pali IX, B.A. (Buddhism), M.A.,
(Buddhism), Ph.D.(Pali Buddhist Studies)

: Dr. Sathien Thangthongmadan. Pali IX, B.A. (Buddhism), B.A.
(English), M.A. (Sanskrit), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 20, 2015

ABSTRACT

This thesis is of three aims, namely :- 1) to study the solution of the anger in Buddhism, 2) to study the problems occurred from the anger in the present society and 3) to analytically study of the solution of the anger in the present society in Buddhism. This thesis is a documentary research.

The result of research is found that the anger means malice, malignancy, dissatisfaction, indignation, vengeance, and mayhem. When the anger occurs, it burns the mind, makes intensity in the mind and affects in thought speech and action. The anger can be corrected by friendliness precept patience gentleness and wisdom. These Dhammas can be used for solution of anger.

The social problems occurred from the anger in the present society are the infringement of five precepts. The problems are occurring in the present society namely : crime, killing, Burglary, fraud, fraudulent, Corruption, Drug problems, and economic problems. These many problems began from the person. That is, the person want to reinforce themselves to be the power. It is the cause leading to miserliness, anger and dotage and leads to the social's problems. When the anger occurred, it will lead to the infringement of five precepts. That affects to the doer persons and the social vexation. When it is considered as the cycle of Independent Origination namely : defilements action (Kamma) and Results, it is found that the defilement as anger is the cause of the anger in immoral way, action (Kamma) is the part of bad conduct and the result is the part of action's result such as legal proceedings.

From to study of Buddha's teaching, it is found that Dhamma that can be applied for solving the anger the present society is as follow : **Loving-kindness (mettā)** is the blessing for the others, it is used for protection the cruelty, **the precept** is the prohibition in bodily and verbal action, it is used for protection infraction of other's person and asset ownership, **contentment (santosa)** is satisfaction with whatever is one's own, it is used for to wall the anger selfishness depended desire and attachment, **the patience (khanti)** is the patience for covetousness and bad action in immoral way, **the wisdom**

(paññā) is the highest Dhamma in Buddhism divided to three parts namely : knowledge
condemnation of anger, consideration and abandoning of anger.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอระบุนามถึงท่านเหล่านั้น ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเมธีสุตาภรณ์,ดร. ประธานกรรมการ ดร.เสฐียร ทั้งทองมะตัน กรรมการที่ปรึกษา และ ดร.ประสพฤกษ์ รัตนรงค์ กรรมการที่ปรึกษา ที่เสียสละเวลาดูแลและควบคุมจนวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ รวมถึงกัลยาณมิตรที่ให้คำชี้แนะและเป็นที่กำลังใจอย่างดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณพระธรรมวรนายก, พระครูสุตวรคุณ, พระครูนกเทพานันท์, พระครูถาวรกิจจารักษ์ ที่สนับสนุนเปิดโอกาสให้ศึกษา และเมตตาให้การสนับสนุนด้านปัจจัย ๔ ตลอดจนถือว่าเป็นกำลังใจที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง ขอกราบขอบพระคุณ พระสวาท ธมฺมโรโส, ดร. ที่อนุเคราะห์สถานที่ระหว่างการศึกษาค้นคว้า และขออนุโมทนาต่อน้ำใจอันดีงามของ แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน์ เพื่อนนิสิตร่วมรุ่น ที่ช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการค้นหาเอกสาร และช่วยรวบรวม

ขอกราบขอบพระคุณ พ่อสุเทพ คุณแม่สายสุนีย์ มั่งสันเทียะ ผู้ให้กำเนิดที่ให้การอบรมสั่งสอน และให้ชีวิตนี้แก่ข้าพเจ้า ด้วยความรักเมตตากรุณา คุณยายโม แบนุนทด และปู่ – ย่ารด มั่งสันเทียะ ที่ให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาในความกรุณาช่วยเหลือของทุกท่านที่มีส่วนทำให้
วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จตามความมุ่งหมาย คุณความดีและประโยชน์ที่เกิดจากทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอ
น้อมสักการบูชา คุณพระรัตนตรัย ปิตามารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

นางสาวสุภาพ มั่งสันเทียะ
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๔
๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๙
บทที่ ๒ การแก้ปัญหาความโกรธตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๐

๒.๑ ความหมายของความโกรธ	๑๐
๒.๒ ไวพจน์ของความโกรธ	๑๘
๒.๓ ลักษณะของความโกรธ	๑๙
๒.๔ การจัดระดับของความโกรธ	๒๓
๒.๕ สาเหตุของความโกรธ	๓๒
๒.๖ ผลกระทบของความโกรธ	๓๕
๒.๗ พุทธวิธีในการแก้ปัญหาความโกรธ	๓๙
๒.๗.๑ วิธีการแก้ปัญหาความโกรธด้วยการเมตตา	๔๖
๒.๗.๒ วิธีการแก้ปัญหาความโกรธด้วยศีล	๕๐
๒.๗.๓ วิธีการแก้ปัญหาความโกรธด้วยความสันโดษ	๕๐
๒.๗.๔ วิธีการแก้ปัญหาความโกรธด้วยขันติ, โสรัจจะ	๕๓
๒.๗.๕ วิธีการแก้ปัญหาความโกรธด้วยปัญญา	๕๗

บทที่ ๓ ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโกรธในสังคมปัจจุบัน ๖๒

๓.๑ ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโกรธ	๖๒
๓.๑.๑ ปัญหาความโกรธที่เกิดจากวัตถุนิยม / บริโภคนิยม	๖๗
๓.๑.๒ ปัญหาความโกรธทางสังคม	๖๙
๓.๒ ปัญหาความโกรธทางสังคมที่เกิดจากการละเมิดศีล ๕	๗๐
๓.๒.๑ ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น	๗๓
๓.๒.๒ ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการละเมิดทรัพย์สินผู้อื่น	๗๕
๓.๒.๓ ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการล่วงละเมิดคู่ครองผู้อื่น	๗๖
๓.๒.๔ ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการพูดหลอกลวง (กล่าวคำไม่จริง)	๗๙
๓.๒.๕ ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการเสพของมีนเมา	๘๒
๓.๓ พฤติกรรมทางสังคมอันเกิดจากความโกรธ	๘๕
๓.๓.๑ พฤติกรรมส่วนบุคคล	๘๖
๓.๓.๒ พฤติกรรมกลุ่มบุคคล	๘๗
๓.๔ ผลกระทบของความโกรธที่มีต่อสังคมปัจจุบัน	๘๙

บทที่ ๔ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธในสังคมปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา ๙๓

๔.๑ วิเคราะห์การแก้ปัญหาสังคมที่เกิดจากความโกรธ	๙๓
๔.๑.๑ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธที่เกิดจากวัตถุนิยม	๙๔
๔.๑.๒ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคม	๙๗
๔.๒ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธที่เกิดจากการละเมิดศีล ๕	๑๐๐
๔.๒.๑ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น	๑๐๓
๔.๒.๒ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการละเมิดทรัพย์สินผู้อื่น	๑๐๔

๔.๒.๓ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการล่วงละเมิดคู่ครองผู้อื่น	๑๐๖
๔.๒.๔ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการพุดหลอกวาง	๑๑๐
๔.๒.๕ วิเคราะห์การแก้ปัญหาความโกรธทางสังคมกับการเสพของมีนเมา	๑๑๔
๔.๓ วิเคราะห์การแก้ปัญหาพฤติกรรมทางสังคมอันเกิดจากความโกรธ	๑๑๖
๔.๓.๑ วิเคราะห์การแก้ปัญหาพฤติกรรมส่วนบุคคล	๑๑๖
๔.๓.๒ วิเคราะห์การแก้ปัญหาพฤติกรรมกลุ่มบุคคล	๑๒๐

บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ **๑๒๔**

๕.๑ สรุป	๑๒๔
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๒

อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์และตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘๕/๔๑๙. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๓๘๕ หน้า ๔๑๙ เรียงตามลำดับคัมภีร์ดังนี้

พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.	(ไทย)	= วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. ทุก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. ฉก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ฉกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)

ช.ชา. อภฺรฐก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อภฺรฐกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ช.ชา. ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ทสกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ช.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ช.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ปุ. (ไทย)	= อภิธัมมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีลขันธวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ส.สฬา.อ. (ไทย)	= สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี สฬายตนวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ติก.อ. (ไทย)	= อังคุตตรนิกาย มโนรสปุณฺณี ติกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.ขุ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา ขุททกปาฐอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.เถร.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี เถรคาถาอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.ชา.ทสก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย ทสกนิบาตชาดกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ช.จู.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย สัทธัมมปิชาโชติกา จูฬนิเทศอรรถกถา	(ภาษาไทย)

คัมภีร์อื่น ๆ

มจ.คล. (ไทย)	= มัจฉลัตถทีปนี	(ภาษาไทย)
--------------	-----------------	-----------